

Verlaten Verleden

Memoires Shardhanand Harinandan Singh

Verlaten Verleden

Memoires Shardhanand Harinandan Singh

Auteur: Shardhanand Harinandan Singh

Colofon

Contact: singhs@hetnet.nl

ISBN: 9789403611044

Herziene tweede editie:	februari 2021
Grafische vormgeving:	Jishnu Harinandansingh
Redactionele ondersteuning:	Rishma Harinandan Singh- Cats Sharvani Lachman Mila Harinandan Singh-Jewbali
Advies en lay-out:	Rashmil Harinandansingh
Eindcorrector:	Arjen Bakker
Drukkerij/uitgever:	Mijnbestseller Nederland / Rotterdam

© 2021 Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Proloog van professor dr. Sharda Nandram

Prof. dr. Sharda Nandram is sinds november 2019 hoogleraar Hindoe Spiritualiteit en Samenleving aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Na het lezen van het manuscript schreef de hoogleraar de volgende inleidende tekst.

Het boek ‘Verlaten Verleden’ is een mooi initiatief om de gebeurtenissen uit het verleden door te geven aan nieuwe generaties. Shardhanand Harinandan Singh schreef zijn memoires als pensionado in Portugal. Het is bewonderenswaardig te noemen hoe de heer Singh met grote inzet en doorzettingsvermogen dit boek wist te voltooien. Na een heftig ziekbed hervatte hij zijn schrijven, wat heeft geresulteerd in dit prachtige resultaat.

Kennisoverdracht kan op verschillende manieren plaatsvinden en verhalen vormen vaak een belangrijk bron van inspiratie voor een groot publiek. Ze dragen bij aan de ontwikkeling van verbeeldingskracht. Immigratieverhalen hebben daarin een bijzondere plek en vormen een rijke leerschool. Door de toenemende globalisatie hebben er inmiddels vele landsverhuizingen plaats gevonden, waardoor steeds meer mensen zich iets bij het woord immigratie kunnen voorstellen.

In onze huidige tijd is het onderwerp ‘immigratie’ nadrukkelijk een onderwerp van discussie. Vaak wordt er in beleid alleen naar de status van de immigrant en zijn economische toegevoegde waarde gekeken. Deze waarde is nauwelijks in concrete eenheden uit te drukken. De immigrant brengt voor de ontvangende gemeenschap nieuwe gewoonten met zich mee. Deze zie je vaak terug in alledaagse aspecten, zoals eetgewoontes en wijzen van recreëren. Mensen uit een ander land hebben de potentie om nieuwe oplossingsrichtingen aan te dragen.

De verhalen van de auteur laten zien dat er ook een mens schuilt achter de immigrant, dat zichzelf verschillende soorten vragen stelt, met uitdagingen worstelt, zijn talenten doorgrondt en zijn ambities nastreeft. Vaak worden deze dimensies vergeten zodra de sticker ‘immigrant’ op de persoon wordt geplakt. De immigrant absorbeert niet alleen van het nieuwe land, maar kan het ook enorm veel terug geven, mits men daarvoor open staat. Wil de ontvangende maatschappij zich door de immigrant laten inspireren en van hem of haar leren?

Op basis van een literatuurstudie begint de auteur dit boek met een beschrijving van wetenswaardigheden over de immigratie vanuit India naar Suriname. Daarna structureert hij zijn verhaal vanuit het concept ‘ashrams’ oftewel levensstadia. Het verhaal van de heer Singh is ook vanuit een ander opzicht bijzonder te noemen. Hij schrijft over zijn grootvader die uit voormalig Calcutta naar Suriname reisde en over zijn grootmoeder die via Guyana naar Suriname trok. Een groot deel van het boek gaat over de eigen belevenissen van de auteur, de tegenslagen die hij meemaakte, de kansen die hij aangreep en de successen die hij heeft kunnen boeken. Uit het verhaal kunnen we concluderen dat hij een zeer welbewogen persoon is, die een grote betrokkenheid heeft gehad bij het Surinaams welzijnswerk. Tijdens zijn actieve loopbaan zette hij zich in om de Surinamers die rondom de onafhankelijkheid van Suriname naar Nederland reisden een goede opvang te bieden, met ruimte voor behoud van de eigen identiteit. Bijzonder is ook zijn doorzettingsvermogen om te studeren te noemen en de switch die hij maakt van een loopbaan in het onderwijs naar het ondernemerschap. De auteur sluit zijn boek af met zijn ervaringen als pensionado in Portugal.

Dit boek is niet alleen voor de eigen familie van dhr. Singh interessant, maar ook voor anderen die zich interesseren in het schrijven of lezen van persoonlijke immigratieverhalen.

000

Oordeel van de eindcorrector

Mijn algemene oordeel over het boek: fantastisch. U heeft op een zeer volledige, open en eerlijke manier uw levensverhaal verteld, inclusief kritische reflectie op uw handelen. Dat kunnen maar weinig mensen opbrengen. Ik heb het zeer geboeid gelezen, terwijl ik u helemaal niet ken! Ik werd er opnieuw aan herinnerd dat je als ‘autochtoon’ zo snel geneigd bent om in perioden van migratie die hele groep nieuwkomers over één kam te scheren, terwijl al die mensen individuen zijn, met een eigen geschiedenis en allemaal eigen wensen en dromen. En uw betoog dat je pas kunt integreren als er ruimte mag zijn voor je (cultuur van) herkomst, kan ik van harte onderschrijven.

Arjen Bakker

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	17
Leeswijzer	19
Hoofdstuk 1 Naar het land van Shri Rama	21
1. Kantrakis uit India	21
1.1 Onvoldoende archiefmateriaal voor onderzoek.....	21
1.1.1 Wijze van informatieverzameling	22
1.1.2 De immigratieperiode van de Brits-Indische contractarbeiders ..	23
1.2 Focus op paternale stamouders.....	25
1.2.1 De stamvader Kishundayalsing Harnandan Sing	25
1.2.2 De stammoeder Manki.....	26
1.2.3 Berekening van het huwelijksjaar van de stamouders	26
1.2.4 Het kleine gezin van Adjie en Adja.....	28
1.2.5 Immigratiedocument van Kishundayalsing Harnandan Sing	30
1.2.6 De dromen van paternale stamouders.....	31
1.3 Focus op maternale stamouders.....	32
1.3.1 Love story aan boord van het zeilschip Grecian II.....	32
1.3.2 Vestiging en gezinstichting op Bombay Saramacca	34
1.3.3 Leuke herinneringen aan Adjia en Baba.....	36
1.3.4 De nagelaten centjes van Adjia	37
1.3.5 Historische Shivatempel in Suriname.....	39
1.3.6 Nakomelingen van Adjia en Baba Ganesh	41
1.4 Immigratie van Brits-Indische contractarbeiders.....	44
1.4.1 Het voortraject van de Brits-Indische contractarbeid	44
1.4.2 Werving en verscheping vanuit Kolkata	46
1.4.3 Geboorte en sterfte bij oversteek van de kalapani	47
1.4.4 Indentured labour system in Suriname	49
1.4.5 Traktaat straffeloos geschonden	51

1.4.6 Sociaal verzet en arbeidersopstand.....	52
1.4.7 Stopzetting van emigratie in India.....	53
1.4.8 Tetary herdacht als heldin in september 2017	54
1.4.9 Viering van de Hindostaanse immigratie dag.....	55
1.5 De mysterieuze migratie van Manki.....	56
1.5.1 Bevestiging van de emigratie van Manki uit Guyana.....	56
1.5.2 Speculatie over de migratiehistorie van Manki	57
1.5.3 Mogelijkheid van vluchtmigratie naar Suriname	59
1.6 Indicatie van vestigingsfactoren in Suriname.....	61
1.6.1 Centrale vraagstelling	61
1.6.2 Theoretisch model voor onderzoek van migratie factoren	62
1.6.3 Push factoren van emigratie uit Brits-Indië.....	63
1.6.4 Pull factoren voor definitieve vestiging in Suriname	65
1.7 Slotparagraaf.....	69
Hoofdstuk 2 Mijn badjpāna van 0 tot 13	70
2.1 Geboorten op Hildesheim.....	70
2.1.1 Verhuizing van Hildesheim naar Bombay.....	72
2.1.2 Het pittoreske natuurhuisje op Bombay	73
2.1.3 Altijd gezellig met Didi en Boeloen.....	75
2.2 Nog geen leeftijd voor de lagere school	77
2.2.1 Nieuwe belevenissen in het marrondorp Santigrong	77
2.2.2 Coca-Cola in de jungle	79
2.2.3 Transport van de houtstammen.....	80
2.3 Tijd om naar school te gaan.....	81
2.3.1 De eerste dag van de lagere school.....	81
2.3.2 Sanitaire schoolregels	83
2.3.3 Leren lezen op de oude leesplank.....	84
2.4 De volgende drie schooljaren	85
2.4.1 Hoe het nog mis kon gaan	85

2.4.2 Het doubleren ging moeilijk	86
2.4.3 Escalatie in de vierde klas	87
2.4.4 Protest tegen de school	89
2.5 Afkeer van school.....	90
2.5.1 Mijmering over de oplossing.....	90
2.5.2 De oplossing naderbij	91
2.5.3 Een bezoek aan de rustplaats van de stamouders	93
2.6 Op naar de Atlantische Oceaan	95
2.6.1 Voorbereidingen voor Boromoffo	95
2.6.2 Langs de oever van de rivier.....	97
2.6.3 Belevissen op Boromoffo	98
2.7 Ontmoeting met de Atlantische oceaan	99
2.7.1 Aanduiding van de rivierdelta	99
2.7.2 Meer spannende belevissen	100
2.7.3 Inspiratie op de Atlantische Oceaan	103
2.8 Gemotiveerd terug op school.....	105
2.8.1 Nieuwe schoolleider	106
2.8.2 Motiverend gesprek met de schoolleider.....	107
2.8.3 Het diepe verlangen naar de zee	108
2.9 Het onderwijsadvies van de schoolleider	110
2.9.1 De overtuigingskracht van de meester.....	110
2.9.2 De eerste lessen van het visserswerk.....	111
2.9.3 Karma bracht de ommekeer.....	112
2.10 Slotparagraaf.....	113
Hoofdstuk 3 Koewārpana	114
3.1 Met leerachterstand op de Beatrixschool.....	114
3.1.1 De ouderlijke woning verlaten	114
3.1.2 Wegwerken van de leerachterstand	116
3.1.3 Traumatische ervaring in het stadscentrum	117

3.2 Het verloop van het eerste schooljaar	119
3.2.1 De eerste sinterklaasbeleving bij Didi	119
3.2.2 Bekostiging van studie en verblijf.....	119
3.2.3 De grote schoolvakantie	121
3.3 Toelatingsexamen met dispensatie	122
3.3.1 Leuk met broer Dev op Kwatta	123
3.3.2 Geselecteerd voor het mulotoelatingsexamen	123
3.3.3 Ingeschreven op de A.T. Calor Mulo	124
3.4 Het verloop op de mulo	124
3.4.1 Een indrukwekkend schoolgebouw	125
3.4.2 Het moeilijkste leervak: Nederlands.....	126
3.4.3 Taalangst overwonnen.....	127
3.5 Eerste studiejaar van de kweekschool verknald	128
3.5.1 De eerste dag op de Surinaamse kweekschool	128
3.5.2 Overdreven verliefd door kundalini-ontwaking	129
3.5.3 Anticlimax in de romantiek.....	130
3.6 Verwerking van de gesneuvelde liefde.....	132
3.6.1 Bevrijd van depressie	132
3.6.2 Naweeën in het doubleerjaar	133
3.6.3 Werken aan zelfvertrouwen.....	135
3.7 Verder verloop van de opleiding	138
3.7.1 Succesvol tweede leerjaar.....	138
3.7.2 In de loop van het laatste studiejaar.....	139
3.7.3 De verleiding werd onweerstaanbaar	140
3.8 Succesvol eindexamen.....	142
3.8.1 Didi en zuster Pramila	142
3.8.2 Na de diploma-uitreiking.....	144
3.8.3 Belevissen in het indianendorp	145
3.9 De wraak der Caraïbische geesten.....	148

3.9.1 Het gevolg van een regelschending	148
3.9.2 Met zweer in de mondholte naar het ziekenhuis	149
3.9.3 Tijdelijke aanstelling op Kwatta.....	150
3.10 Slotparagraaf.....	151
Hoofdstuk 4 De eerste twee jaren van Grihasthi	152
4.1 Onze eerste immigratie in Nederland	152
4.1.1 De vliegreis van Paramaribo naar Amsterdam	152
4.1.2 Een en al verbazing	153
4.1.3 Verbijsterend in Rotterdam	155
4.2 Fulltime student.....	156
4.2.1 Aanvang van studie op de gemeentelijke kweekschool	156
4.2.2 Tijdelijke huisvesting in Ridderkerk	157
4.2.3 Reizen per streekbus.....	159
4.3 Verloop van de opleiding	160
4.3.1 Een succesvolle start.....	161
4.3.2 Schoolvrienden	163
4.3.3 De temperatuurverandering	163
4.4 Hospiteerperiode.....	164
4.4.1 Ervaringen op de eerste hospiteerschool	164
4.4.2 De volgende hospiteerscholen	165
4.4.3 Voorbereiding van het eindexamen.....	168
4.5 Slechte afloop van het eindexamen	169
4.5.1 Niet geslaagd voor Cuma	170
4.5.2 Werken en studeren	171
4.5.3 Geslaagd na herkansing.....	173
4.6 Verandering van ons leven in Rotterdam	175
4.6.1 Shima op komst	175
4.6.2 Vorderingen van de zwangerschap.....	176
4.6.3 De geboorte van Shima.....	178

4.7 De verleiding van het Grihasthileven	178
4.7.1 Nieuwe invulling in de Grihasthi.....	178
4.7.2 Redenen voor langer verblijf in Rotterdam	181
4.7.3 In de waan van de dag	181
4.8 Een plotselinge omwenteling.....	182
4.8.1 Ontnuchtering na een telegram uit Suriname	182
4.8.2 Oplossing van financieel probleem	183
4.8.3 Vreugde en verdriet	184
4.9 Vertrek naar Suriname.....	186
4.9.1 Naar de luchthaven	186
4.9.2 De vlucht vertraagd	187
4.9.3 De jaarwisseling boven Portugal	188
4.10 Slotparagraaf.....	189
Hoofdstuk 5 Tijdelijke vestiging in Suriname.....	190
5.1 Een moeilijke startfase	190
5.1.1 De eerste twee maanden	190
5.1.2 Eigen huis voor de ouders	192
5.1.3 Op zoek naar geld voor gezinshereniging	194
5.2 Gezinshereniging in Paramaribo	195
5.2.1 Geldprobleem opgelost.....	195
5.2.2 De overheid onder druk	196
5.2.3 Ontvangst van Mila en Shima	197
5.3 Tijdelijke inschrijving in Paramaribo	199
5.3.1 Ingeschreven in Paramaribo	199
5.3.2 Met ambities als hoofd op districtsschool	201
5.3.3 Gunstige veranderingen.....	202
5.4 Stappen tot verhuizing naar Alkmaar	203
5.4.1 Mila op picknick naar Alkmaar	204
5.4.2 Bezichtiging van de woning en het nieuwe schoolgebouw	205

5.4.3 Het nieuwe schoolgebouw in gebruik	207
5.5 Alles kwam in orde.....	209
5.5.1 Het schoolplein leek op kermis	210
5.5.2 De meerwaarde van het nieuwe schoolgebouw	211
5.5.3 Dienstwoning officieel toegewezen.....	212
5.6 Belangrijke targets.....	212
5.6.1 School-ouder relatie.....	213
5.6.2 Naschoolse ondersteuning van examenkandidaten	214
5.6.3 Succesvolle periode op Alkmaarschool.....	215
5.7 Vooruitgang binnen de familie	216
5.7.1 De laatste bouwfase in zicht	216
5.7.2 De splinternieuwe woning	218
5.7.3 Leuke belevenissen in het weekend.....	219
5.8 Tijd voor de eigen wensen.....	220
5.8.1 Nostalgie van Boromoffo	220
5.8.2 MO-studie in Paramaribo	222
5.8.3 Mutatie van Alkmaar naar Magentapolder	223
5.9 De overgangsfase van Alkmaar naar Magenta	224
5.9.1 De geboorte van het tweede kind Anil	224
5.9.2 Tijdelijk in een joint family system	225
5.9.3 Weemoed en vreugde bij de overplaatsing naar Magenta	226
5.10 Start en voortgang op Magentaschool	226
5.10.1 Enkele speerpunten voor het schooljaar 1970-1971	226
5.10.2 Remedial teaching op de Magentaschool	227
5.10.3 Project ouderbetrokkenheid.....	228
5.11 Studiedroom achterna.....	230
5.11.1 Inschrijving op de Universiteit van Utrecht.....	230
5.11.2 De geboorte van Rishma.....	230
5.11.3 De euforie van de Chatthie	232

5.12 Slotparagraaf.....	235
Hoofdstuk 6 Permanente vestiging in Nederland.....	236
6.1 De studiedroom achterna.....	236
6.1.1 De sloopwoning betrokken.....	236
6.1.2 Voorbereiding op de introductiedagen.....	237
6.1.3 Slecht nieuws uit Paramaribo.....	239
6.2 Doctoraalstudie in Utrecht.....	241
6.2.1 De eerste introductiedag.....	241
6.2.2 Poging tot huisvesting in Utrecht.....	243
6.2.3 Voorbereiding van gezinshereniging in Schiedam.....	244
6.3 Opvanggezin in saneringswoning.....	246
6.3.1 De eerste dag in het appartement.....	246
6.3.2 Aanschaf van dringende benodigdheden.....	247
6.3.3 Van de studiedroom ontuchtterd.....	249
6.4 Aandacht voor het gezinsleven.....	250
6.4.1 Tijd voor de kinderen.....	250
6.4.2 Actiever op zoek naar fulltimebaan.....	251
6.4.3 Groepsleerkracht in Schiedam.....	252
6.5 Passende woning in Schiedam Noord.....	253
6.5.1 Geschikte woning in beeld.....	253
6.5.2 Verhuizing naar een beter woonmilieu.....	254
6.5.3 Nieuw leven voor het gezin.....	256
6.6 Visie op permanente vestiging.....	257
6.6.1 Prioriteit op verbetering van de levensstandaard.....	257
6.6.2 Aandacht voor eigen ambities.....	258
6.6.3 Aandacht voor de ouders uit Suriname.....	259
6.7 Afronding van hbo-opleiding pedagogiek.....	263
6.7.1 Versnelde studie van de Mo-akte pedagogiek.....	263
6.7.2 Baan als onderwijsconsulent in Rotterdam.....	265

6.7.3 Terug op de universiteit.....	266
6.8 Slotparagraaf.....	267
Hoofdstuk 7 Markante gebeurtenissen na 1975	268
7.1 Oprichting van stichting Lalla Rookh Nederland.....	268
7.1.1 Reden van ontstaan.....	269
7.1.2 Voortgang en nieuwe ontwikkelingen.....	270
7.1.3 Brochure voor intercultureel onderwijs.....	273
7.2 Oponthoud bij doctoraalstudie.....	275
7.2.1 Hectiek van het Surinaamse welzijnswerk	275
7.2.2 Spanning binnen Lalla Rookh	276
7.2.3 De nasleep van de coup van februari 1980.....	277
7.3 Het leven normaal opgepakt.....	279
7.3.1 Het gezinsleven	279
7.3.2 Fantastische vrije dagen samen	281
7.3.3 Doctoraalstudie eindelijk succesvol afgesloten	282
7.4 Totale omwenteling in mijn leven.....	284
7.4.1 Getriggerd door politieke ontwikkelingen in Suriname	284
7.4.2 Verder revalideren in warme Aziatische landen.....	288
7.4.3 De sjamaanse behandeling.....	292
7.5 Geen passend werk.....	297
7.5.1 Geen passend werk na herkeuring.....	297
7.5.2 Studie van de ayurvedische geneeskunde.....	298
7.5.3 Pendelen tussen Nederland en Suriname.....	300
7.6 Nuttige bezigheden in Suriname.....	301
7.6.1 Mytyschool voor lichamelijk beperkte kinderen.....	302
7.6.2 Politieke belangstelling	303
7.6.3 Herbeleving op Boromoffo.....	305
7.7 Het stadium van vanaprastha.....	306
7.7.1 Actief bij ontwikkeling van etnogeneeskunde.....	306

7.7.2 Promotie via de media	308
7.7.3 Bekostiging van de activiteiten.....	309
7.8 Slotparagraaf.....	310
Hoofdstuk 8 Ayurvedisch bedrijf in Schiedam	311
8.1 Ayurmedica als volwaardig bedrijf	311
8.2 Toeloop van cliënten met RSI-klachten	313
8.3 Groepsvoorlichting over de ayurveda.....	315
8.4 Overige activiteiten	316
8.5 Slotparagraaf.....	318
Hoofdstuk 9 Leven op de andere kustvlakte	319
Slotparagraaf	334
Naschrift	336

Voorwoord Verlaten Verleden

Met dit gedenkboek wil ik vooral oudere burgers met een migratieachtergrond stimuleren om hun eigen- en familiegeschiedenis zoveel mogelijk vast te leggen. Als vader en grootvader met migratieachtergrond heb ik de markante persoonlijke belevenissen over mijn integratie en inclusie in de niet-westerse samenleving tijdens de verschillende levensstadia (ashrams) voor de nakomelingen vastgelegd. Daarbij benadruk ik hoe belangrijk de ouderlijke migratiegeschiedenis voor de vorming van hun persoonlijke identiteit kan zijn met name in het diasporaland. Als pedagoog en onderwijskundige denk ik dat kinderen van ouders met een migratieachtergrond hun familiehistorie beter uit de eerste hand kunnen meekrijgen. Met het oog daarop heb ik de vorige editie van dit boek (2019) voor een breder lezerspubliek herschreven.

In haar inleidende tekst heeft de hoogleraar Dr. Sharda Nandram de intentie van deze publicatie krachtig verwoord. De corrector van het manuscript Arjen Bakker heeft in zijn oordeel een bijzondere dimensie aan dit werk toegevoegd. Dat is het belang van informatie over de migratiegrond van medeburgers in de multiculturele samenleving. Vooral in de huidige tijd van integratie met inclusievraagstukken is het pedagogisch gezien heel belangrijk om de opgroeiende generatie burgers ook met de kennis van de migratieachtergrond van hun ouders worden opgevoed. Ervaring leert dat velen uit deze categorie burgers steeds meer op zoek gaan naar de achtergrond van hun families en hun oorsprong. Dat houdt verband met de inclusieprocessen.

Mijn kinderen en kleinkinderen hebben mij geïnspireerd tot het schrijven van mijn levensgeschiedenis in deze memoires. Wie ben ik, wie waren mijn (groot-) ouders en waar kwamen zij vandaan? In eerste instantie schreef ik dit boek voor mijn kinderen en kleinkinderen. In deze editie snij ik een bijzonder maatschappelijk vraagstuk aan. Namelijk dat van de dualiteit in het dagelijkse leven van de nieuwe generatie burgers in een diasporaland. Juist in deze tijd, waarin diasporajongeren in een multiculturele samenleving groot worden, is het heel belangrijk om duiding te geven aan wie ze zijn, waarvoor ze staan en hoe ze hun persoonlijke identiteit in het nieuwe land vormgeven. Dat uiteraard binnen de grondwettelijke bepalingen.

Vooral bij inclusie of uitsluiting ontstaan behoeften aan een bevredigend antwoord op soortgelijke vragen. Er kunnen hiaten in hun persoonlijke identiteitsontplooiing ontstaan als de prangende vragen onbeantwoord blijven. Mede als pedagoog heb ik de verantwoordelijkheid genomen om mijn persoonlijke familiegeschiedenis en migratieachtergrond nog bij het volle bewustzijn in deze memoires neer te leggen. Het leven is zo onvoorspelbaar. Tijdens het schrijven werd ik onverwachts in het ziekenhuis opgenomen. Maar na een lange herstelperiode kreeg ik het boek wel af.

Hopelijk inspireert deze publicatie de oudere generatie burgers om hun familie historie voor de nakomelingen zo goed mogelijk vast te (laten) leggen. Het thema migratie loopt als een rode draad door het boek.

Daarbij heb ik de migratiehistorie van mijn stamouders uit India ook belicht. Zo kunnen mijn kinderen en kleinkinderen hun wortels indien nodig later zelf opsporen.

De titel van dit gedenkboek is ‘Verlaten Verleden’. Het verleden ligt ver achter mij, maar in mijzelf leeft het als de dag van gisteren. Dat heb ik nooit verlaten. Mijn verleden komt mooi samen met mijn heden. Ik beschouw het als overgang naar de toekomst: de nieuwe generatie, die het pad van integratie en inclusie opgaat.

Voor de chronologische volgorde heb ik het vedische model van de vier levensstadia gekozen. Dat zijn: Brahmacharya, Grihasthi, Vanaprastha en Sanyasa. Op pedagogische grondslag heb ik het eerste pad in Bachpana en koewāpana onderverdeeld. Het laatste pad komt hierin niet aan de orde. Het verhaal loopt door tot mijn 75ste verjaardag in september 2019. Gelukkig gaat het leven door en probeer ik de spiritualiteit van het menselijke bestaan te doorgronden en ook te beschrijven.

Zonder de hulp en morele support van mijn echtgenote Mila, de kinderen Shima, Anil en Rishma, en mijn kleinkinderen Rashmil, Sharvani en Jishnu, was dit levenswerk niet mogelijk geweest. Ik dank ze voor hun warme betrokkenheid en enthousiasme. Shima, Anil, Astrid en Jishnu hebben hun bijdrage geleverd door de ontbrekende foto's voor de memoires te verzamelen. Mijn oom André Gayadin, het oudste in leven zijnde familielid, heeft mij een en ander over zijn grootouders uit India verteld. Van mijn tweede zus Sandra heb ik informatie over mijn kinderjaren in het district Saramacca gekregen. Rishma, Rashmil en Sharvani hebben me ook bijgestaan bij het herschrijven van de teksten. Ik dank ze hartelijk voor hun bijdrage.

Last but not least ben ik heel blij met mijn jongste twee kleinkinderen Nikhil en Alisha. Als kleuters hebben ze hun belangstelling voor mijn kinderjaren getoond en daardoor mij tot schrijven aangezet. Tenslotte hebben enkele anderen mij in de beginfase bij het schrijven van het manuscript met adviezen bijgestaan. Voor hun bijdrage ben ik zeer erkentelijk. Ik wens de lezer van deze editie veel plezier toe.

Shardhanand Harinandan Singh
Bucos Portugal/Rotterdam januari 2021

Leeswijzer

Dit gedenkboek is een weergave van mijn levensverhaal vanaf de kinderjaren in Suriname tot mijn vijfenzeventigste jaar op de Costa Verde in Noord-Portugal. Beide landen bevinden zich op twee verschillende continenten aan de kustvlakten van de Atlantische oceaan. De rivieren van de beide landen zijn via deze wereldzee met elkaar verbonden. Feitelijk komen de wateren van de beide landen in deze wereldzee samen. In de memoires komen mijn verleden en heden na een aantal decennia ook samen.

Dat zet ik in de volgende hoofdstukken uiteen. Voor een goede chronologische weergave van mijn levensloop heb ik zoals eerder geschreven het vedische model van de vier levensstadia gekozen.

In het eerste hoofdstuk beschrijf ik de geschiedenis van mijn stamouders, die als Brits-Indische contractarbeiders in de voormalige Nederlandse kolonie Suriname zich blijvend hebben gevestigd. Zij zijn daar net als de vierendertigduizend andere Britse onderdanen als contractarbeiders (indentured labour) naar toe gebracht om plantagearbeid te verrichten. Na minimaal vijf jaar van contractarbeid konden ze repatriëren of kiezen voor vestiging in dat land. Slechts een derde deel is naar het vaderland teruggekeerd. Ik heb hierin de factoren van hun definitieve vestiging geïndiceerd.

In het tweede hoofdstuk belicht ik mijn kinderjaren tot aan de volwassenheid, het Brahmacharya stadium. Ik geef aan hoe ik de eerste fase, bachpana, van mijn Brahmacharya heb doorgebracht. Na mijn zesde verjaardag ben ik aan mijn schoolcarrière begonnen. Drie jaren later heb ik de school moeten verlaten. Regelmatig heb ik weken achter elkaar met mijn vader op de kustvlakte van de Atlantische Oceaan doorgebracht. Daar is toen een kinderdroom geboren, die na ruim 65 jaar kon uitgekomen.

In het derde hoofdstuk volgt een overzicht van de markante gebeurtenissen uit de tweede fase van de Brahmacharya. Dat is de tijd na de puberteit, waarin ik van adolescentie (koewārpana) naar de volwassenheid ben gegroeid. Na drie jaren op de Calor-muloschool te hebben doorgebracht ben ik naar de Surinaamse Kweekschool vertrokken. Daar heb ik in augustus 1966 de onderwijzersopleiding met succes voltooid. Vervolgens ben ik als onderwijzer op tweetal lagere scholen werkzaam geweest. Na het huwelijk met Mila (Grihasthi) in mei 1967 was mijn Brahmacharya afgesloten. Samen vertrokken we in september 1967 naar Nederland.

In het vierde hoofdstuk komen de fascinerende belevenissen en gebeurtenissen uit de eerste twee jaren van de Grihasthi aan de orde. Centraal staan mijn studie en de geboorte van ons eerste kind Shima in Rotterdam. In die stad heb ik de akte van volledig bevoegd onderwijzer gehaald. Begin 1970 ben ik met het gezin tijdelijk naar Suriname teruggegaan.

In hoofdstuk vijf beschrijf ik de gebeurtenissen en belevenissen tijdens ons tweejarige verblijfsperiode in Suriname. Daar heb ik de functie van schoolleider buiten de stad Paramaribo uitgeoefend. Tijdens ons tijdelijk verblijf in dat land zijn Anil en Rishma geboren. In het najaar 1971 hebben we opnieuw het geboorteland Suriname voor studiedoeleinden verlaten.

In het zesde hoofdstuk komt het verhaal van ons Grihasthi in Schiedam aan de orde. Door de minder gunstige woonomstandigheden ben ik genoodzaakt geweest mijn doctoraalstudie vrij vroeg te onderbreken. Na het aanvaarden van een fulltimebaan in het onderwijs hebben we een geschikte woning betrokken. Na de afronding van de avondopleiding Mo-B sociale pedagogiek in 1974 ben ik in dienst van de gemeente Rotterdam getreden.

In het zevende hoofdstuk volgt een compilatie van successen en tegenslagen in Nederland. Het waren spannende tijden in onze Grihasthi. Een aantal jaren ging voorbij in de zogeheten maatschappelijke (zorg) 'seva'. Om de integratie en inclusie van de nieuwkomers rond de onafhankelijkheid van Suriname in de Nederlandse samenleving te helpen bevorderen heb ik samen met anderen de welzijnsstichting Lalla Rookh Nederland opgericht. Dat heeft mij veel genoegen maar ook verdriet bezorgd. Door die sewa is mijn doctoraalstudie pedagogiek wel flink vertraagd.

In hoofdstuk acht krijgt mijn levensverhaal een geheel nieuwe draai. Na een verkeersongeval in het najaar 1988 ben ik deels invalide geworden. Tien jaar later ben ik na een medische herkeuring voor 50 procent arbeidsgeschikt verklaard. Daarna heb ik een eigen ayurvedisch bedrijfje opgezet.

Hoofdstuk negen gaat over onze verhuizing als pensionado's naar Portugal; op weg naar de 'overkant' van de Atlantische oceaan. Na mijn pensionering in september 2009 zijn Mila en ik naar Portugal verhuisd. Daar heb ik ter afsluiting in mijn derde levensfase (Vanaprastha) de memoires geschreven. Nog voor het einde van het levenswerk ben ik wegens een ernstige galblaasinfectie acuut voor drie weken in een ziekenhuis van Portugal behandeld en verpleegd. Daar heb ik oog in oog met de dood gestaan. Na herstel heb ik het levenswerk weer opgepakt en afgerond.

Hoofdstuk 1 Naar het land van Shri Rama

Vooraf

In dit hoofdstuk staan de emigratie van de Brits-Indische contractarbeiders (Indian indentured labourers) uit Kolkata en hun definitieve vestiging in Suriname centraal. In juni 1873 kwam de eerste groep van 410 immigranten met het zeilschip *Lalla Rookh* in Suriname aan. Na de wereldwijde stopzetting van de emigratie in India volgde de laatste verscheping van de kantrakis naar Suriname met het zeilschip *Deva* in mei 1916.¹ Gedurende die periode waren ruim vierendertig duizend contractarbeiders van Kolkata naar Suriname overgebracht. Een derde deel koos voor repatriëring. De rest van de kantrakis, ook wel *girmityas* genoemd, bleef na de contracttijd definitief in Suriname achter. Mijn stamouders behoorden tot die laatste categorie. In dit hoofdstuk volgt eerst een beeld van de migratiehistorie van de kantrakis. Daarna beschrijf ik de migratieachtergronden van mijn (stam)ouders.

1. Kantrakis uit India

De kantrakis verlieten tegen het einde van de negentiende eeuw tijdelijk hun geboorteland om als contractarbeiders vijf jaar of langer op de suikerplantages van Suriname te werken. Net als het merendeel der kantrakis bleven mijn stamouders na hun contractperiode in het nieuwe land achter. De nakomelingen zijn de hindoestanen. Tegenwoordig maken zij het grootste deel uit van de Surinaamse bevolking. Bij de exodus rond de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 koos bijna de helft van die bevolking het voormalige moederland Nederland als hun vaste woonplaats.

1.1 Onvoldoende archiefmateriaal voor onderzoek

De emigratie van mijn stamouders uit India deed zich in de laatste decennia van de negentiende eeuw voor. Dat is, terwijl ik dit schrijf, ruim 147 jaar geleden. Helaas beschikte ik tijdens het schrijfproces niet over voldoende archiefmateriaal over hun migratiehistorie. Dezer dagen zijn diverse publicaties over de immigratiegeschiedenis van de contractarbeiders en hun nakomelingen beschikbaar. Over de geschiedenis van individuele immigranten uit India - zoals van mijn Adjie

¹ *De meeste hindoes geloofden bij de verscheping van Kolkata naar Suriname, dat ze naar het land van de legendarische koning Shri Rama werden vervoerd. Het woord Suriname konden ze nog niet uitspreken. Shri Rama is een reïncarnatie van Shri Vishnu, die als de personificatie van de Oerkracht voor onderhoud en bestaan van mens, natuur, hemel en aarde i.c. de Kosmos wordt beschouwd.*

Manki - is weinig bekend. Wel bestaan er documenten en archiefmateriaal over de komst van de Brits-Indische contractarbeiders in Suriname in het algemeen. Er kwamen in de koloniale periode enkele duizenden voormalige Brits- Indiërs als vrije reizigers uit de Caraïbische landen in Suriname. Maar behalve de omvang is er over de historie van deze groep migranten met Indiase wortels in Suriname nog weinig bekend. Over de kantrakis rechtstreeks uit India is een immigratieregister bijgehouden. Geleidelijk aan komen er meer publicaties over hen.

1.1.1 Wijze van informatieverzameling

Op basis van wat ik me kan herinneren uit het ‘verlaten verleden’ heb ik een beeld gemaakt van de markante gebeurtenissen en feiten over de migratieachtergrond van mijn stamouders. Hoe ik het heb beleefd en heb gekend. Hiermee geef ik een indruk van de grote lijnen van de geschiedenis van de kantrakis, die niet zijn gerepatriëerd.

Wat ik over mijn stamouders beschrijf, is deels gebaseerd op gesprekken met een aantal oudere familieleden, die ik nog in leven heb kunnen spreken. Voor de onderbouwing van mijn betoog heb ik ook een aanvullende literatuurstudie over de immigratie van de contractarbeiders uit Brits-Indië verricht. Ik prijs me gelukkig dat mijn beide ouders, die inmiddels zijn overleden, ons over hun eigen ouders en grootouders hebben verteld. Die kennis heb ik hierbij goed benut. Ik zal me zoveel mogelijk beperken tot feiten, gebeurtenissen en omstandigheden, die van belang zijn voor deze memoires. Ook de keuze van de literatuur beperk ik tot de zaken die verband houden met de migratie-historie van mijn stamouders.

Wat betreft de familiehistorie van mijn echtgenote Pramila Jewbali beschik ik niet over de juiste informatie om daar iets zinnigs over te beschrijven.² Evenmin komen in dit gedenkboek passages over haar familieleden en verwanten voor.

Omwille van de tekstomvang zijn de gebeurtenissen en belevenissen die me veel pijn hebben gedaan achterwege gelaten. Ik beschrijf bovendien de belevenissen met broers en zussen, die net als ik op Hildesheim zijn geboren. Samen zijn we met onze ouders naar het plaatsje Bombay verhuisd.

In ieder geval heb ik er alles aan gedaan om een overzichtelijk beeld te schetsen van de migratiesporen van (in het bijzonder) mijn eigen stamouders. De nakomelingen die meer willen weten over hun eigen ouders en schoonouders kunnen zelf op zoek gaan naar meer informatie. Dit hoofdstuk biedt genoeg aanknopingspunten voor een onderzoek naar de genealogische achtergronden van de eigen familie.

² *De geboorteakte van Pramila Jewbali vermeldt dat ze in Paramaribo is geboren als wettig kind van de heer Jewbali Brihaspat Soekhram en Bisput dochter van de kantraki Dhumkumari.*

De reden om dit hoofdstuk aan mijn persoonlijke levensgeschiedenis vooraf te laten gaan, houdt verband met mijn achtergrond. Wie ik geworden ben, is vooral te danken aan de stamouders. Ik draag hun DNA-materiaal in de cellen van mijn lijf mee. Mijn bestaan is onherroepelijk gekoppeld aan het bestaan van de stamouders. Door hun migratiehistorie in profiel te brengen, komt ook mijn verlaten verleden in beeld. Wie zijn de stamouders en mijn ouders geweest? Die vraag wordt in de komende paragrafen beantwoord. De verkregen kennis is vooral bedoeld voor mijn nakomelingen.

1.1.2 De immigratieperiode van de Brits-Indische contractarbeiders

Hoewel later in dit hoofdstuk de immigratiehistorie van de Brits-Indische contractarbeiders in Suriname apart aan de orde komt, geef ik hieronder alvast een kort overzicht.

*Aankomst van het eerste zeilschip
Lalla Rookh op 4 juni 1873*

De immigratie van de contractarbeiders (of kantrakis) uit Brits-Indië (India) in Suriname begon op 5 juni 1873. De eerste verscheping vond plaats met het zeilschip Lalla Rookh. Het vaartuig lag op de avond van 4 juni voor de monding van de Surinamerivier, maar kon vanwege haar diepe bodem niet binnenvaren. De volgende dag werden de reizigers in sloepjes naar de steiger van Nieuw Amsterdam in Commewijne overgebracht. De laatste verscheping vond met het zeilschip Dewa op 24 mei 1916 plaats.

De contractarbeiders werden ter vervanging van de vrijgestelde afrosclaven aangetrokken. Deze arbeiders werden tegen een karig loon op de plantages van

de Nederlandse kolonisten in Suriname te werk gesteld.

Na de afschaffing van de wrede slavernij op 1 juli 1863 werd namelijk een Staatstoezicht van tien jaar in werking gesteld. De vrijverklaarde slaven waren gedwongen nog tot 1 juli 1873 op de plantages en in de suikerrietfabrieken van de kolonisten te blijven werken. En dat zonder enige betaling.

Om de plantages niet zomaar te laten leeglopen bracht het toenmalige Nederlandse bewind na overleg met het Britse Koninkrijk de kantrakis in Suriname. Dat moest wel onder strikte voorwaarden (Traktaat 1871) gebeuren. Van juni 1873 tot mei 1916 reisden in totaal ruim 34.000 Brits-Indiërs vooral uit de Indiase havenstad

Kolkata naar Suriname af. Daarvan bleef tweederde deel definitief in Suriname achter. In het Traktaat van 1871 werden door Engeland en Nederland vaste afspraken genaakt over de werving, transport, huisvesting etc. van de kantrakis'. Maar dat ging niet goed.

In het Traktaat werd met name vastgelegd dat de contractarbeiders vijf jaar lang op de Surinaamse plantages betaalde arbeid moesten verrichten. Daarna hadden zij het recht op honderd Nederlandse guldens aan premie, mits ze van de gratis terugreis zouden willen afzien.

Met deze verlokkingen wilden de kolonisten de repatriëring ontmoedigen. Om hun langer verblijf aantrekkelijk te maken werd ook een koloniaal besluit genomen om de kantrakis per gezinshoofd twee hectare landbouwgrond gratis in gebruik te geven. Ook werd de mogelijkheid geschapen tot verlenging van de contractperiode met nog eens vijf jaar. Na die tweede contractperiode bleef de regeling van gratis overtocht naar het geboorteland nog van toepassing. In het Traktaat werden meer afspraken vastgelegd, met name over gratis huisvesting en medische zorg. Maar dat waren afspraken op papier. De werkelijkheid was bizar.

Belabberde huisvesting van de kantrakis

De ouders van mijn vader en de grootouders van mijn moeder kozen Suriname als definitief woonland. Zij beschouwden Suriname als het land van Shri Rama. Toevalligerwijs hadden ze benedenwaarts aan de rechteroever van de Saramaccarivier een woonplaats gevonden. Daar bleven ze permanent wonen. Daar zijn mijn beide ouders geboren en ik ook.

Voor ik verder ga wil ik postuum een ode brengen aan de stamouders. Zij hebben de biologische basis van mijn bestaan gelegd. Dankzij hen ben ik geboren en getogen op de groene kustvlakte in het noordelijke deel van het Zuid-Amerikaanse continent aan de Atlantische Oceaan. Mijn latere leven heeft vorm en inhoud kunnen krijgen door de inspiratie, die ik in dat gebiedsdeel heb mogen opdoen. Ik weet niet wat van mij terecht was gekomen als de stamouders toch naar India waren teruggekeerd.

Hun 'verlaten verleden' verbindt mij met mijn eigen 'verlaten verleden' en mijn heden. Het 'verlaten verleden' is het hoofdthema in dit boek.

1.2 Focus op paternale stamouders

Er volgt nu een beeld van mijn familieachtergrond. Eerst schets ik de paternale familieachtergrond. De kantraki, mijn grootvader (Adja) K. Harnandan Sing, werd rechtstreeks vanuit Kolkata naar Suriname verscheept. Mijn grootmoeder, Adjie Manki, kwam ruim zes jaar na hem via het buurland Guyana in Suriname terecht. De maternale lijn begint bij de grootouders (Adjia en Baba) van mijn moeder. Zij kwamen samen op een zeilschip rechtstreeks uit Kolkata naar Suriname. Zoals gezegd werden de Brits-Indische immigranten in Suriname ook kantrakis genoemd. In de Engelstalige koloniën heetten zij girmityas. Mijn stamouders waren de ouders van mijn vader en de grootouders van mijn moeder.

1.2.1 De stamvader Kishundayalsing Harnandan Sing

Mijn stamvader van de vaderslijn was de kantraki Kishundayalsing Harnandan Sing, hierna Adja. Hij had India via de havenstad Kolkata op 14 september 1896 verlaten. Na drie maanden varen met het zeilschip Hereford IV kwam hij op 17 december 1896 in Paramaribo aan. Bij zijn aankomst was hij onder deze achternaam in het register der Brits-Indische contractarbeiders bijgeschreven. Adja was toen twintig jaar oud en niet getrouwd. Bij de reguliere medische keuring werd hij heel gezond bevonden. Zijn immigratiedocument met nummer 1076/Y is in dit boek opgenomen.³

Zijn goede gezondheidsconditie en leeftijd waren de reden om hem direct op de dag van aankomst naar de groots opgezette suikerrietplantage Catherina Sophia in het district Saramacca te vervoeren. Op die stoffige plantage werkte hij vijf jaar lang als stoker van het houtvuur voor de rietsuikerstoompan. Daardoor werd hij jaren achter elkaar langdurig aan fijnstof blootgesteld. Catherina Sophia was een plaats aan de linkeroever van de Saramaccarivier.⁴ De planter van het bedrijf was Peter van de Broek. Hij zette Adja de volgende morgen al meteen als stoker in zijn suikerrietfabriek aan het werk, echter zonder beschermende kleding. Toen had men geen notie van de gevaren van fijnstof, die bij houtvuur vrijkomt. Met de huidige kennis kan worden gesteld dat er fijnstof door verdampingsproces boven de pan vrijkomt.

Met zijn neus boven de enorm grote ijzeren pan (kappa) met kokende stroperige massa moest hij aanhoudend roeren in een gesloten ruimte met rokend houtvuur. Geen wonder dat deze kantraki bij het einde van zijn contract ernstig ziek was

³ *Nationaal Archief. Gahetna; Database Hindoestaanse immigranten in Suriname; Bron: <http://www.gahetna.nl/collectie/index/nt00345>.*

⁴ *Vergelijk de informatie op website https://nl.wikipedia.org/wiki/Catharina_Sophia*

geworden. Wegens deze chronische longaandoening had Adja geen contractverlenging gekregen.

In zijn zieke toestand werkte hij daarna als losse arbeider op de andere akkers van hetzelfde bedrijf onregelmatig door. Door zijn ziekte was hij niet in conditie om de lange zeereis terug naar India te trotseren. Na jaren van onderhandelingen werd hem toch de twee hectare landbouwgrond in bruikleen afgegeven. De premie van honderd Nederlandse guldens had hij na de contractperiode al ontvangen.

1.2.2 De stammoeder Manki

De migratiehistorie van mijn stammoeder van de vaderslijn, Manki, lijkt wel een mysterie. In het immigratiedocument van mijn Adja staat, dat hij met Manki was gehuwd. Daarop werd ook haar immigratienummer 883/VR vermeld. De letters VR duiden haar afkomst uit Brits-Guyana als vrije reiziger naar Suriname aan. Zij was dus niet rechtstreeks vanuit Kolkata als contractarbeidster in Suriname aangekomen. Bij haar aankomst in gezelschap van haar grootouders van moederskant - haar Nani en Nana Lalji Singh had ze een baby bij zich. Deze halfzus van mijn vader heette Sarjudee. Het juiste jaar en de maand van hun aankomst in Suriname is niet bekend. Naar schatting moet dat in het najaar van 1915 of het voorjaar van 1916 het geval zijn geweest. Hoe ik daarachter kwam, vertel ik bij sub paragraaf 1.3 verder.

Bij mijn speurwerk werd het me niet duidelijk hoe en waarom Manki met haar familie van Guyana uit het naburige district Nickerie in noordwest Suriname terecht kwam. De migratiedata van haar grootouders en van Adjie Manki zelf kon ik niet achterhalen.

Het archief waarin zij moeten zijn ingeschreven bij het CBB, Centrale Bureau voor Burgerzaken, in Paramaribo kon ik ook niet achterhalen.⁵
Ik heb haar migratiehistorie in dit hoofdstuk bij benadering geïndiceerd.

1.2.3 Berekening van het huwelijksjaar van de stamouders

In het voorgaande schreef ik dat de stamvader K. Harnandan Sing na een zeereis van drie maanden uit Kolkata in december 1896 zonder vrouw of kinderen in Suriname was aangekomen. De stammoeder Manki had haar zeereis als een gehuwd meisje van negen jaar vanuit Kolkata naar Berbice in Brits-Guyana gemaakt. Ze had haar

⁵ Die informatie kreeg ik van Nita Kamta uit Paramaribo mei 2017, die samen met de derde dochter van Sarjudee - de tachtigjarige Soekdea Alice - een uittreksel wilde vragen van haar moeder Sarjudee uit het bevolkingsregister.

geboorteland met haar grootouders, Nani en Nana, verlaten. Jaren later belandde ze via Guyana samen met die familie in Suriname. Hoe dat eraan toeging kon ik nergens lezen.

Het juiste jaar van haar vertrek uit Kolkata is mij onbekend gebleven. Dat zal tussen 1906 en 1909 zijn geweest. Deze aanname komt nog aan de orde. Zoals gezegd kon ik over deze stammoeder geen schriftelijke informatie in de archieven vinden. Althans, een zoektocht daartoe was voor mij niet realiseerbaar. Aangezien ik haar historische documenten nergens aantrof, heb ik het jaar van het huwelijk van de betreffende stamouders ingeschat.

Als uitgangspunt koos ik het immigratiedocument van K. Harnandan Sing. Zoals bekend kwam hij op 17 december 1896 in Suriname aan. Hij was toen ongehuwd en twintig jaar oud. Na het einde van zijn vijfjarige contractperiode op 17 december 1901 werd hem na lange onderhandelingen pas in 1904 het landbouwperceel nummer 456 te Huwelijkszorg op locatie Hildesheim toegewezen. Zijn rechtmatige premie van honderd Nederlandse guldens had hij eerder ontvangen. Op dat perceel had Adja een natuurhuisje gebouwd. Daarna voelde hij zich content genoeg om naar een bruid uit te kijken. Zoals gezegd kon hij vanwege de longziekte niet repatriëren. En om de situatie te overleven had hij als losse arbeider op de akkers van dezelfde plantage Catharina Sophia in de districten Saramacca en Coronie gewerkt.

De akkers op Saramacca lagen net tegenover Huwelijkszorg. Nadat zijn natuurhuisje gereed was, wilde Adja meer dromen waarmaken. Want met een eigen perceel en een huis erop had hij al een deel van zijn dromen gerealiseerd. Voor hem was Suriname een soort land van Shri Rama. Maar niet al zijn dromen waren daarmee gerealiseerd. Een thakoer zonder gemalin (thakoerain) was niet wat hij voor ogen had. De wens om een gezin in het nieuwe woonland te stichten was nog niet in vervulling gaan.

Dochters van kantrakis

Na jarenlange geharde oefeningen in geduld, lukte het hem op veertigjarige leeftijd een geschikte huwelijkspartner te vinden. In zijn tijd was er een schromelijk tekort aan huwbare vrouwen van Brits-Indische herkomst in Suriname. Bovendien wilde hij met een partner uit zijn eigen kaste trouwen. Zo was deze kantraki kieskeurig in het vestigen van zijn nageslacht van 'Rajpoet' op het grondgebied in het vreemde continent. Het wachten was op een 'Raspoetin'. Eindelijk bereikte hem het goede nieuws, dat er een geschikte bruid in Nickerie was aangekomen. Dat was niemand anders dan de beeldschone jonge Manki.

Zij was met een zuigeling in haar armen uit Brits-Guyana in gezelschap van haar grootouders Lalji Singh gearriveerd. Aan het twintig jaar lange vrijgezellenbestaan van de kantraki K. Harnandan Sing kwam daarna snel een einde.

Door de komst van Manki kwam weer een droom van Adja uit. Na een ceremoniële verbintenis kreeg zijn leven een geheel andere wending. Zijn langdurige Brahmacharya was nu in Grihasthi gewijzigd. De huwelijksfase was ingetreden. Mijn Adja moet geen moment hebben geaarzeld om met de liefvallige jonge Manki een gezin te stichten. Het voorspoedige huwelijk was door zijn collega's gearrangeerd. Zij hadden op de akkers van plantage Catherina Sophia in het district Coronie gediend. Ik heb eerder geschreven dat hij na zijn contract wegens de opgelopen ziekte onregelmatig als losse arbeider op de akkers van deze plantage jaren had gewerkt.

In Coronie diende de grootvader van Manki, Lalji Sing, als voorman. Hij was kshatria van kaste, zodat Adja geen problemen zag voor het stichten van een kshatria koel (clan) in zijn nieuw land van Shri Rama. Het probleem van kasteverschil was geen belemmering meer. Naar alle waarschijnlijkheid werd het huwelijk volgens de hindoeritus in 1916 door een pandit te Nickerie gesloten. Op deze waarschijnlijkheid kom ik later uitgebreid terug.

De 'sangam' - verbintenis van de twee zielen door een huwelijk - bracht twee zonen voort. En daarmee waren de dromen van deze twee Brits-Indische immigranten deels toch in vervulling gegaan. "Huisje, boompje, beestje". Helaas konden ze de vreugde niet lang met elkaar vieren.

1.2.4 Het kleine gezin van Adjie en Adja

Het gezin van Adjie en Adja had in totaal drie kinderen. Het eerste was het dochtertje Sarjudee. Zij was uit het vorige huwelijk van Adjie Manki geboren. Tijdens het verblijf in Brits-Guyana was de minderjarige Manki aan een zekere Pahladsingh uitgehuwelijkt. Hij woonde daar met zijn ouders.

Mijn vader Ramdat was het jongste kind in het gezin. Hij werd op 4 februari 1919 geboren. Zijn broer Hardatnarain was twee jaar eerder geboren. Beiden zijn op het perceel van Adja op Huwelijkszorg nummer 456 benedenwaarts van de Saramaccarivier ter wereld gekomen. Sarjudee, de halfzus van mijn oom Hardatnarain en van mijn vader was twee jaren ouder dan mijn oom. Ik heb al aangegeven dat zij als zuigeling in de armen van haar moeder Manki uit Brits-Guyana naar Nickerie kwam.

Alle drie kinderen werden op het immigratiedocument van Adja vermeld. Veel later werd de geslachtsnaam Harnandan Singh gewijzigd als Harinandansingh. Deze naamsverandering vond op aanwijzing van mijn oom plaats. Vóór 1941 kregen alle kinderen uit een samenlevingsgemeenschap van twee ouders automatisch de

geslachtsnaam van de biologische moeder. Aangezien Adjie Manki zonder een geslachtsnaam Suriname was binnengekomen kreeg haar dochter Sarjudee de geslachtsnaam Harinandansingh. Vandaar dat Sarjudee en haar nakomelingen, de geslachtsnaam van Adja hebben. Na de invoering van de Wet op Aziatische huwelijken in 1941 werd die geslachtsnaam voor de drie kinderen officieel erkend. Sindsdien hebben de nakomelingen van Adjie en Adja de geslachtsnaam Harinandansingh.

Helaas heeft Adja Harnandan Sing het geluk van het gezinsleven niet lang mogen vieren. Hij overleed vanwege de longaandoening op 29 juli 1919. Toen was mijn vader nog geen zes maanden oud. Gelukkig hebben de grootouders van Adjie Manki, die dichtbij in de buurt woonden, haar bij de opvoeding van de drie kindertjes meegeholpen. Jaren later overleed ze ook.

Wat had mijn Adjie toch pech in haar leven gekend. Eerst moest ze als negenjarig meisje het kinderhuwelijk in India ontvluchten. Een aantal jaren later werd ze als minderjarig meisje aan een onbekende man in (Brits) Guyana uitgehuwelijkt. Na de geboorte van Sarjudee in haar tweede huwelijk werd ze door haar man en schoonouders wegens de bevalling van een meisje direct verstoten. En het gelukkige huwelijk met Adja K. Harnandan Sing kon zij niet lang samen vieren. Gelukkig konden deze twee stamouders nog net ervoor zorgen dat zij kinderen kregen, die hun geslacht voortzetten. Blijkbaar was dat de roeping van hun samenkomst in Suriname.

Het grootste deel van hun nazaten heeft zich in Nederland gevestigd. De drie kinderen van de genoemde stamouders leven niet meer. Een aantal van hun kleinkinderen is ook al overleden. Maar de rest viert het leven wel.

Rondom de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 vond er massaal een exodus uit dat land naar Nederland plaats. Hun nazaten trokken dus verder. Enkele kinderen van Ramdat waren sinds 1965 al in Nederland gevestigd. Een kleinzoon van Hardatnarain vertrok voor 1975 met zijn gezin van Suriname naar Florida in de Verenigde Staten van Amerika. Maar het merendeel van de nakomelingen van de stamouders vestigde zich definitief in Nederland. Zij proberen zo optimaal mogelijk een bijdrage aan de Nederlandse samenleving te leveren en langs die weg zichzelf te ontplooiën

1.2.5 Immigratiedocument van Adja Kishundayalsing Harnandan Sing

Ter ondersteuning van mijn verhaal over de migratiegeschiedenis van mijn Adjie en Adja had ik slechts het immigratiedocument van Adja K. Harnandan Sing als archiefmateriaal beschikbaar. Ik neem het document in het gedenkboek integraal op.

Bij de aankomst werden alle Brits-Indische contractarbeiders in het immigratieregister der Brits-Indische contractarbeiders te Paramaribo ingeschreven. Het was wettelijk verplicht om de basisgegevens te registreren. In de Database Hindoestaanse immigranten staat het volgende. ⁶

Kinderen nee

Scheepsnaam Engels schip "Hereford IV"

Monsternummer 30

Wervingsinstantie het koloniaal gouvernement

Afreisplaats Calcutta

Afreisdatum 14-9-1896

Aankomstplaats Paramaribo

Aankomstdatum 17-12-1896

Planter Peter v/d Broek 99

Plantage Pl. Catharina Sophia (Ben Sar)

Begindatum contract 17-12-1896

Einddatum contract 17-12-1901

Memo-veld Ontslag: 4e kw 1901. C.v.o. 2 dec. 1903 No. 746.

Bij besch. Van 11 feb. 1904 net no. 1983 in gebruik gekregen perceel No. 456 rechteroever v/d Saramacca vroeger in gebruik bij X.

Premie ontvangen uit de Kolkas bij akte van den D.C. van Saramacca dd. 6 mei 1907.

Gehuwd met Manki 883/VR (Ag. 11 No. 467/O).

Hardatnarain z/v 1076/Y en 883/VR, geb. 6/2/1917.

Hardatnarain heeft zich op 22/3/1941 gekozen de voorn. van Hardat en de geslachtsnaam van Harinandansingh.

Sarjudee d/v alsvoren, heeft zich op 10/2/1954 gekozen de voorn.

⁶ Bron: *Hindoestaanse immigranten in Suriname; nationaal archief*, <http://www.gahetna.nl/collectie/index/nt00345>

van Sarjoedei en de geslachtsnaam van Harinandansingh; v/d kinderen zie reg. N.V. (N.V. Sar. 57 V50). - Bispatia m., geb. 14/9/1932 te Parbo. Sarjudee is m/v: - Rampiari geb. 31/7/1931 te Parbo. Mijn Adja overleed op 29 juli 1919 in zijn eigen woning op Saramacca.

1.2.6 De dromen van paternale stamouders

De beide stamouders van vaderszijde hadden los van elkaar hun geboorteland India verlaten. Het karmā bracht de beide zielen in het land van Shri Rama bijeen. Hoewel hun samenleving van korte duur was konden ze liefdevol een gezin stichten. Helaas waren hun dromen niet geheel uitgekomen. Het karma zorgde er wel voor dat ze kinderen kregen. Daardoor werd het mogelijk dat een groot aantal nakomelingen in Suriname, Nederland en in de Verenigde Staten van Amerika hun dromen kunnen waarmaken.

Inmiddels zijn nog meer familieleden gestorven. Ik troost me met de mooie herinneringen aan hen. Bij elke begrafenis of crematie van een familielid valt het me op hoe weinig ouderen uit die clan er nog over zijn.

Over mijn beide ouders, die als laatsten van de familie naar Nederland waren gekomen, moet ik met weemoed vermelden dat ze er ook niet meer zijn. Mijn vader was na de onafhankelijkheid (1975) van Suriname samen met mijn moeder de Nederlandse nationaliteit automatisch kwijtgeraakt. Daartegen had ik hem bij zijn bezoek in 1972 in Nederland al gewaarschuwd. Maar hij wilde tot zijn pensioen in Suriname blijven doorwerken.

Toen hij na zijn pensionering in februari 1979 samen met mijn moeder naar Nederland kwam, werd hem de definitieve vestiging in Nederland heel moeilijk gemaakt. Zoals gezegd had hij vanwege de onafhankelijkheidsverklaring samen met mijn moeder het recht op Nederlanderschap verloren. Na het verloop van hun reisvisum had de overheid geprobeerd de beide ouders het land uit te zetten. Met hulp van een advocaat werd een kortgeding tegen de uitzetting ingezet. Uiteindelijk werden de gerechtelijke uitzettingsprocedures ingetrokken. Beiden kregen alsnog een machtiging tot voorlopig verblijf in Nederland. Later werd hen toch de Nederlandse nationaliteit toegekend.

De oudjes konden gelukkig alsnog een aantal jaren van het samenzijn met hun kinderen en kleinkinderen in Nederland vieren. Daar zijn we allemaal heel dankbaar voor geweest.

Mijn vader Ramdat overleed op 6 februari 1988 in Rotterdam. Dat was twee dagen na zijn geboortedag. Hij was net 67jaar oud geworden. De familie besloot hem op 8 februari in de stad Rotterdam volgens de hindoeritus cremeren. Zijn as werd in de Noordzee gestrooid.

*Laatste groet aan Ramdat
Harinandansingh
10 februari 1988 Rotterdam*

Mijn moeder Etwaria Ganesh-Harinandansingh overleed twintig jaar later op 13 juli 2008. Dat was twee dagen voor haar geboortedag. Ze leefde wel 20 jaar langer in Nederland dan mijn vader. Ze werd 87 jaar oud. Ook zij werd volgens de hindoeritus in Rotterdam gecremeerd. Op haar wens werd de as na de crematie naar Suriname vervoerd en in de Saramaccarivier gestrooid.

1.3 Focus op maternale stamouders

De migratiegeschiedenis van de stamouders van de moederlijn scheelt niet zoveel van de vaderlijn. Er zijn gelijkenissen en enkele verschillen. Deze stamouders zijn samen in hetzelfde zeilschip uit Brits-Indië naar Suriname afgereisd. Ze verlieten hun geboorteland ergens begin oktober 1885. Na drie maanden varen arriveerden ze in Paramaribo Suriname.

1.3.1 Love story aan boord van het zeilschip Grecian II

De stamouders van de moederlijn, Baba en Adjia, waren in hetzelfde zeilschip als contractarbeiders (kantrakis) begin oktober uit Kolkata naar Suriname vervoerd. Drie maanden later kwamen ze in Suriname aan. Ze werden als gewoonlijk bij hun aankomst in het immigratieregister der Brits-Indische contractarbeiders opgenomen met de namen Bhupatia Bhagwandin (immigratienummer 644/x) en Seomber Ganesh (638/x). Baba Seomber was 1.65 lang en Adjia Bhupatia was iets korter van postuur. Hun immigratiedocumenten kreeg ik in handen van mijn oom André Gayadin. Hij was de laatste zoon van de derde zoon Rampersad van die kantraki 's. Dat André en zijn twee oudere broers Sierie en Arjen geen Ganesh maar een andere geslachtsnaam meekregen, leg ik later uit.

Bij hun aankomst waren deze twee kantrakis in een goede gezondheidstoestand. Hun leeftijd bij de aankomst kon ik niet achterhalen; naar schatting kunnen ze niet ouder dan 24 jaar zijn geweest. Beiden waren als vrijgezellen in Kolkata ingescheept. Mijn oom André, die ten tijde van dit schrijven negentachtig jaar oud was bevestigde deze schatting.

Hij vertelde me dat deze stamouders tijdens de zeereis van Kolkata naar Suriname elkaar hadden leren kennen.

Op de zeetocht was tussen de beide kantrakis op het zeilschip Grecian II een stille romantiek ontsproten. De prille liefde begon toen de kapitein van het schip de beide vrijgezellen aan hetzelfde karwei had gezet. Het zo bevreesde oversteken van de 'kalapani'- zwarte wateren - legde hen in ieder geval geen windeieren. Integendeel: de zeereis bood de jonge kantrakis alle gelegenheid al werkende elkaar goed te leren kennen. De werkzaamheden aan boord van Grecian II bestonden uit een aantal taken, die ze samen in dezelfde ruimte moesten uitvoeren. Adja moest de specerijen uitlezen, sorteren en verpakken. Baba moest de zakken met de verpakte specerijen naar een diepere ruimte van het zeilschip wegdragen en daar opslaan.

Bhupatia had gedurende de tocht van drie maanden al werkende haar aanstaande man goed leren kennen. Dat was ook het geval bij Seomber Ganesh. Het gezamenlijke karwei aan boord van Grecian II had een romantische sfeer in hun leven gebracht. En dat was de juiste manier geweest om elkaar zo goed te leren kennen. Want er groeide een hecht verband tussen beiden. Ze waren heel respectvol en gelijkwaardig met elkaar omgegaan zonder enige vorm van lichamelijke intimiteit aan boord. Dat zou mij nooit zijn gelukt als ik terugblik op mijn eigen verkeringsstijd met Mila.

De gelegenheid bood de twee tortelduiven voldoende tijd om samen plannen te maken over een nieuw bestaan in het land van Shri Rama. Want zij leefden in de waan daarheen te worden verscheept. Er was uiteraard ook een warme liefdesrelatie tussen de twee jonge vrijgezellen aan boord van Gracian II gegroeid. Want na de contractperiode werd die door het huwelijk bevestigd. Zo hadden ze samen een duurzame basis gelegd voor een toekomst in het kolonieland Suriname. Kennelijk waren ze vastberaden om na de contractperiode niet naar hun geboorteland terug te keren.

Hoe verliep hun leven in het land van Rama? Na hun aankomst in Suriname besloten ze op eigen gezag op dezelfde landbouwplantage te worden ingezet. Zoals gezegd was dat op de plantage 'Maasstroom' in het district Commewijne bij dezelfde planter. Tot 3 december 1900 waren ze in dienst van die plantagehouder. De harde plantagearbeid in de felle zon en regenbuien op de stoffige suikerrietakkers was hen gelukkig bespaard gebleven. Ze werden in de opslagplaatsen van de landbouwfabrieken te werk gesteld.

Het is interessant om te weten, dat deze stamouders van de dezelfde kaste waren. Beiden waren 'barhai' van geboorte; een sub kaste van de Vaysja.⁷ Vaak gaat het om ondernemers.

Niets heeft hen in de weg gestaan om na het contract in het huwelijk te treden. Dat de barai's pas na de afloop van hun vijfjarig contract met elkaar trouwden, had te maken met een zakelijke reden. Dat leg ik naderhand uit.

1.3.2 Vestiging en gezinsstichting op Bombay Saramacca

Na het einde van hun contractperioden gingen de twee kantraki 's actief op zoek naar middelen om hun dromen te kunnen verwezenlijken. Ze zochten een geschikte locatie om een eigen onderneming te starten. Als vrijgezel hadden ze afzonderlijk gebruik gemaakt van het recht op toewijzing van de premie van honderd Nederlandse gulden per kantraki. Aangezien zij niet voor terugkeer naar het land van herkomst opteerden, behielden ze elk het recht op toewijzing van twee hectare landbouwgrond. Ze hadden grotere plannen in hun hoofden.

Het toenmalige koloniaal beleid was gericht op het verleiden van de kantrakis tot vestiging in het immigratieland. Het liefst wilden de planters hun uitgediende kantrakis dicht bij hun plantages houden. Met het gronduitgiftebeleid in hun eigen omgeving hoopten ze de uitgedienden als vrijwillige arbeiders in dienst te nemen. Bekend was dat in mei 1916 de emigratie van arbeiders uit India naar de koloniale gebieden stil kwam te liggen. En dat vijf jaar later de periode van contractarbeid voorgoed afliep.

Enfin, deze stamouders hadden bewezen verstand van zakendoen te hebben. Ze wisten het financieel voordeel zo optimaal mogelijk te halen. Door hun slimigheid waren ze er beter van afgekomen dan de meeste van hun landgenoten. Als geboren barai's hadden zij de planter kunnen overhalen om hen in ruil voor landbouwgrond de tegenwaarde in geld uit te keren. Er bestond toen een koloniale regeling (zgn. Kolkas) om de achterblijvende contractarbeiders bij het opbouwen van een bestaan in het nieuwe land financieel te ondersteunen. De regeling hield in dat een wettelijke premie van honderd Nederlandse guldens en twee hectaren landbouwgrond aan elke kantraki die niet remigreerde werd toegekend. Dat had een koloniaal oogpunt. En dat was het behoud van zoveel mogelijk kantrakis als potentiële arbeidskrachten voor de landbouwplantages. Dat was niet zonder succes. Het geld dat Adja en Baba samen ontvingen investeerden ze in een goed draaiende landbouwonderneming op het plaatsje Bombay in het district Saramacca. En zoals velen bleven ook deze kantrakis permanent in de toenmalige Nederlandse kolonie achter.

⁷ *Barhai is de grootste subkaste van de hoofdkaste Vays, die nu 6 procent van de totale Indiase bevolking uitmaakt.*